

Liv K Næsgaard Trønnes
Per Sivles Veg 33
7071 Trondheim

Trondheim, 22.03.2021

Nasjonalparkstyrets ref.:
2019/5708

Vår ref. (bes oppgitt ved svar):
2020/13724

Saksbehandler:
Kari Nybø Dahl

Avgjørelse i klagesak - avslag på oppføring av nytt seterfjøs på Larstuvollen i Øyungen landskapsvernområde i Holtålen kommune

Miljødirektoratet stadfester vedtaket fra Nasjonalparkstyret for Forollhogna. Vi ønsker å forhindre en utvikling som ikke ivaretar seterbebyggelsen som er vernet i Øyungen landskapsvernområde. Vi tar ikke din klage til følge.

Vi viser til klage 1. oktober 2020 på Nasjonalparkstyret for Forollhogna sitt vedtak 14. september 2020 hvor søknad om oppføring av nytt seterfjøs på Larstuvollen innenfor Øyungen landskapsvernområde avslås. Nasjonalparkstyret for Forollhogna oversendte klagesaken til Miljødirektoratet i brev av 13. oktober 2020.

Sakens bakgrunn

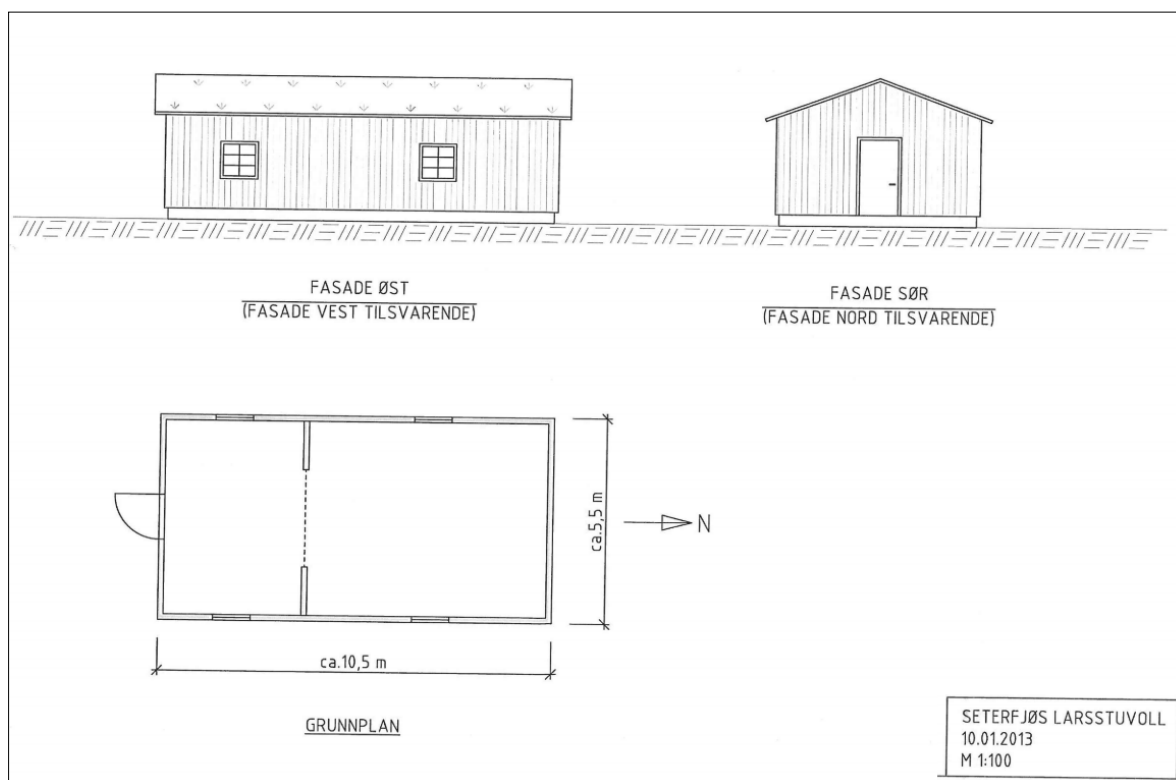
I brev 26. august 2018 er det søkt om riving av et eldre seterfjøs og oppføring av nytt seterfjøs på samme sted på Larstuvoll seter ved Øyungen i Holtålen kommune, gnr./bnr. 16/1. Nytt seterfjøs planlegges oppført i reisverk med samme størrelse som det gamle eksisterende fjøset, ca. 58. m² BYA. Eksisterende fjøs er preget av sterkt forfall og det krever mye å sette dette i stand. Restaurering/istandsetting vurderes derfor ikke å være mulig lenger.

Det er tidligere søkt om restaurering av eksisterende seterfjøs, og fasadeendring med innsetting av vinduer samt kledning med tømmermannspanel, for å ta vare på fjøset for fremtiden og bruke det til lagring av ved og utstyr. Saken ble liggende noe hos Statsforvalteren (tidligere Fylkesmannen) før den ble oversendt nasjonalparkstyret. I brev fra nasjonalparkforvalter i 2012 ble det vist til at restaurering og istandsetting uten fasadeendring er i tråd med verneformålet. Søknaden ble sendt til uttalelse til fylkeskommunen og fjellstyret. Sør-Trøndelag fylkeskommune anbefalte i 2013 istandsetting av setefjøset med mulighet for å sette inn noen vinduer. Søknaden ble ikke behandlet i Ålen fjellstyre før i juni 2018. Fjellstyret tilrådte istandsetting innenfor rammene anbefalt av fylkeskommunen. I august 2018 ble det søkt om riving og oppføring av nytt seterfjøs, da forfallet nå er kommet for langt og restaurering vil være uforholdsmessig kostbart.

Det nye seterfjøsset som søkes om skal ha samme størrelse som det gamle. Seterfjøsset skal reises med utvendig kledning med tømmerpanel, plasstøpt grunnmur, store vinduer og en raftehøyde på 2.40 meter.

Figur 1: Bilder av eksisterende seterfjøs fra styrevedtak av 29. november 2019

Figur 2: Bilde fra søknaden av 26. august 2018

Nasjonalparkstyret avsto søknaden i vedtak av 5. desember 2019. Avslaget er begrunnet i at eksisterende seterfjøs har verneverdi og fortrinnsvis bør istandsettes eller sikres. Nasjonalparkstyret vektlegger kulturmyndighetens uttalelser, og styret anbefaler foreløpig sikring slik at seterfjøsset kan tas vare på som et verdifullt kulturminne. Videre vises til at søker ikke har behov for nytt fjøs i dag, da gården og setra ikke er i drift. Dersom driften gjenopptas, kan man vurdere behovet for oppføring av nytt fjøs. Dette bør i så fall ses i sammenheng med status for eksisterende fjøs og muligheten for å ta vare på dette som kulturminne og samtidig utnytte dette i næringssammenheng. Nasjonalparkstyret mener behovet for uthusareal best kan dekkes gjennom særskilt søknad om

oppføring av et mindre uthus i tilknytning til seterstua. Styret viser til at de vil være positive til en slik søknad innenfor forvaltningsplanens retningslinjer for slik bebyggelse.

Trøndelag fylkeskommune frarådet riving og anbefalte sikring av bygget, ettersom seterfjøset har høy verneverdi på grunn av byggets alder og autensitet. De antar at konstruksjonen er fra 1880 med tømmer som er gjenbrukt. De påpeker at det er færre og færre seterbygninger fra denne perioden som er bevart. Det ble beskrevet at tilstanden til fjøset er kritisk og at bygget behøver umiddelbar sikring.

Vedtaket ble påklaget i brev av 30. desember 2019. Det vises til at forfallet er kommet så langt at en restaurering vil være uforholdsmessig kostbart og arbeidsomt. Nasjonalparkstyret ba Holtålen kommune om avklaring om verneverdien til seterfjøset og om mulighetene for restaurering i brev av 17. april 2020. Kommunen svarte i brev av 12. juni 2020. Gjennomgang av fjøsbygninger i statsallmenningen kan tyde på at fjøset på Larstuvollen har noe større areal enn gjennomsnittet. I allmenningen synes det å være en overvekt av fjøs som er en blanding av lafte- og bindingsverkkonstruksjon, men det vil også kunne finnes tilsvarende fjøs der hele konstruksjonen er i laft. Det foreligger ikke en egen kulturminneplan i kommunen.

I nytt vedtak av 14. september 2020 tillot nasjonalparkstyret riving av seterfjøset. Etter befaring har styret vektlagt at forfallet på bygningen er kommet langt, og fjøset er i dag ikke en del av et helhetlig setermiljø. Klagen tas til følge på dette punktet. Nasjonalparkstyret opprettholdt avslaget om oppføring av nytt seterfjøs. Styret mente det ikke framkom nye opplysninger i klagen som støttet opp under behovet for et nytt fjøs. Avslaget opprettholdes med samme begrunnelse som tidligere.

Klagens innhold

I ny klage vises det til at det er fornuftig at styret har gitt adgang til riving da forfallet har kommet langt både på grunn av alder og på grunn av lang saksbehandlingstid. Avslaget på søknaden om oppføring av nytt seterfjøs påklages. Det vises til at den lange saksbehandlingstiden har ført til at restaurering er umulig/kostbart. Videre vises det til at det er feil at gården ikke er i drift, det har vært og er fortsatt kontinuerlig bruk av dyrka mark på gården i form av siloslått og beiting. Det er heller ikke riktig at det er seterstuer på Larstuvollen, den sist oppsatte bygningen tilhører Nesgård, gnr./bnr. 17/1 og brukes som hytte. Det vises til en sak på en setervoll på Elgsjømoen hvor et seterfjøs ble tillatt brukt som hytte. Seterstuen som er oppsatt i Nesgård brukes også som en hytte, og det sies at det må være likhet for loven. Det er positivt at styret mener behovet for uthusareal kan dekkes ved uthus i tilknytning til seterstue, men det kan også stilles spørsmål ved om dette er en del av et helhetlig setermiljø.

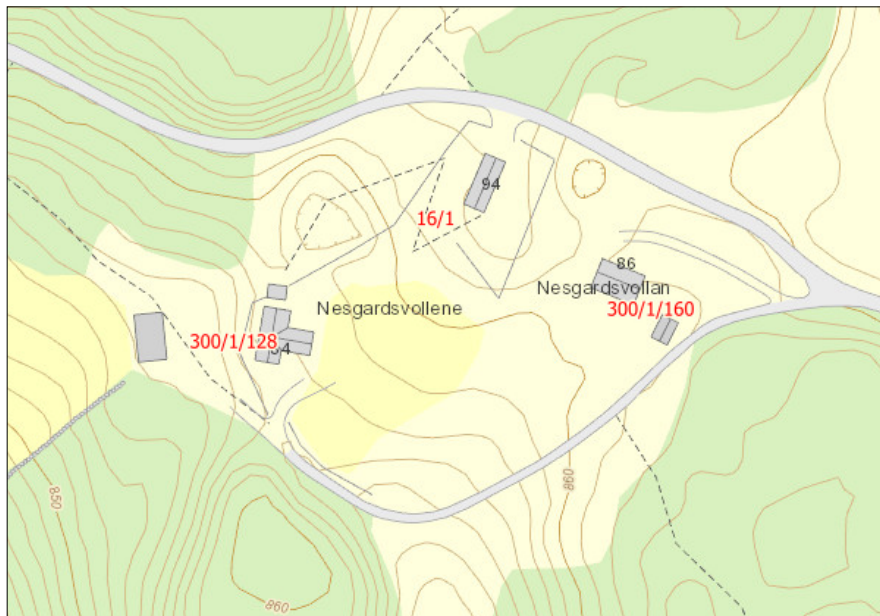
Nasjonalparkstyrets vurderinger

I vedtaket vises det til at søknader om oppføring av nye fjøs bør være knyttet til behov i landbruksdrifta, alternativt for å gjenskape et helhetlig bygningsmiljø (uten å rive eksisterende bygg), fortrinnsvis knyttet til setre i drift.

Beliggenheten til fjøset i forhold til seterstua gjør det ikke naturlig å føre opp et nytt bygg for dette formålet så langt unna selve seterstua. Behovet for uthus bør søkes dekt gjennom oppføring av separat uthus i tilknytning til seterstua, slik både naboseteren og hytte har. Gjennom

forvaltningsplanen for landskapsvernområdet er det åpnet for oppføring av uthus inntil 20 m² BYA. Det er derfor ikke nødvendig å rive fjøset for å fylle behovet.

Nasjonalparkstyret åpner for tillatelser som gjensker et helhetlig bygningsmiljø uten å rive eksisterende bygninger. De viser til at det tidligere er gitt tillatelse til å oppføre nytt seterfjøs som erstatning for eldre fjøs på Borneset i landskapsvernområdet for å gjenske noe av det gamle setermiljøet. I tillatelsen ble det stilt krav om at nytt fjøs skulle oppføres i tråd med det gamle.

Figur 1 Trønnes er eier av gnr/bnr. 16/1. Nummer 94 er seterstuen. Imellom seterstuen og seterfjøset ligger gnr/bnr. 300/1/128, som tidligere var en seterstue originalt tilhørende seterfjøset til Trønnes. I dag har 300/1/128 brukstillatelse som fritidsbolig.

Rettslig grunnlag

Øyungen landskapsvernområde ble vedtatt ved kgl.res. 21. desember 2001. Formålet med vernet er å ta vare på et særpreget natur- og kulturlandskap med tilhørende planteliv, der seterlandskapet med seterbebyggelse, setervoller og kulturminner utgjør en vesentlig del av landskapets egenart, se verneforskriften § 2. Området er vernet mot alle inngrep eller tiltak som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter, slik som for eksempel oppføring av bygninger eller riving av gamle seterbygninger, se verneforskriften § 3 nr.1.

Verneforskriften § 5 åpner for unntak fra vernebestemmelsene etter søknad dersom det ikke strider mot formålet med vernet og særlige grunner taler for det. Bestemmelsen åpner blant annet for å gi tillatelse til:

- Oppføring av nødvendige nye bygninger for jordbruksformål som er knyttet til seterdrift og beitebruk.
- Ombygging og restaurering av eksisterende bygninger for jordbruksformål eller med tanke på bruksendringer
- Tilbygg til eksisterende bygninger

- Riving av eksisterende seterbebyggelse.

Oppføring av nye bygninger som ikke er knyttet til noen av disse bestemmelsene, må vurderes etter naturmangfoldloven § 48. Forvaltningsmyndigheten kan med hjemmel i denne bestemmelsen gjøre unntak fra et vernevedtak dersom det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig.

Miljødirektoratets vurderinger

Klageinstansen kan prøve alle sider av saken, og kan treffe nytt vedtak i saken eller oppheve vedtaket og sende saken tilbake til underinstansen til helt eller delvis ny behandling, se forvaltningsloven § 34.

Larstuvollen ligger i Holtålen kommune innenfor Øyungen landskapsvernområde. Det er rundt 50 setrer i området. Seterfjøsset på Larstuvollen er fra 1878. Setring med kyr har ikke vært utøvd på Larstu siden 1957, mens sauehold vedvarte til 1972. Det eksisterende gamle fjøset er uten vinduer, og fasademessige endringer er tenkt gjennomført ved at det innsettes vinduer. Det vises i opprinnelig søknad til at konkrete planer for bruk i fremtida er vanskelig å forutsi, men i nær fremtid er aktuell bruk lagringsplass for ved og utstyr mm. Dersom seterdrift/husdyrhold ville bli aktuelt, må et restaurert fjøs kunne brukes.

I et landskapsvernområde hvor kulturminner kan prege landskapet og er en del av verneformålet, vil uttalelser fra kulturminnemyndighetene ofte ha betydning for skjønnsutøvingen ved behandlingen av en dispensasjonssøknad. Forvaltningsmyndigheten for verneområdet må uansett selvstendig vurdere søknader ut fra verneforskriften og verneformålet for det enkelte landskapsvernområde.

Kulturminnemyndigheten har vurdert byggets verneverdi, og er positiv til istandsettingsarbeider. Det vises til at arbeidene bør skje på en slik måte at bygningen først og fremst repareres. Det er også vurdert at det fra et antikvarisk ståsted kan forsvares å sette inn vinduer i seterfjøsset, selv om det ikke har vært lysåpninger her fra før. I uttalelse i 2018 stiller Ålen fjellstyre seg positiv til søknaden om restaurering, men viser til at dersom dette ikke lenger lar seg gjennomføre må saken behandles på nytt dersom det er aktuelt å sette opp et nybygg i stedet. Fjellstyret har i ny vurdering også stilt seg positiv til søknad om nytt seterfjøs på samme tomt som det gamle om det eksisterende rives. I ny vurdering fra kulturminnemyndighetene i 2019 vises det til at seterfjøsset på Larstuvoll har høy verneverdi som kulturminne, men at tilstanden for bygningen er kritisk på grunn av manglende vedlikehold, og at fjøset behøver umiddelbar sikring hvis tømmerkassen skal kunne reddes på sikt. Det vises til at bevaring og alternative tiltak vil basere seg på valg av bruk og at et landbruksformål ikke er synliggjort i søknaden. Kulturminnemyndigheten frarår riving av et bevaringsverdig kulturminne og anbefaler sikring. Det vises videre til at det er mulighet for å søke om midler til tiltak forutsatt at faghåndverker har utarbeidet kostnadsoverslag. Det anbefales sikring slik at seterfjøsset kan forbli en del av det lokale kulturlandskapet. Riktig bruksformål vil være at setertradisjonen gjenopptas og fjøset brukes til sitt opprinnelige formål.

Kulturminner er en viktig del av landskapets egenart i Øyungen landskapsvernområde, og dermed en del av verneformålet, se verneforskriftens § 2. Kulturmyndighetens vurdering er dermed av stor betydning for skjønnsutøvelsen ved behandling av søknader som berører verdifulle bygninger. Vi ser imidlertid at bygningens tilstand nå er så dårlig at det vil være vanskelig å få gjennomført en

restaurering. Verneforskriften åpner for vedlikehold av eksisterende bygninger, men forvaltningsmyndigheten kan ikke pålegge grunneiere å restaurere bygninger i landskapsvernområdet. Nasjonalparkstyret har gitt tillatelse til riving. Dette er ikke påklaget, og Miljødirektoratet finner ikke grunnlag for å omgjøre denne tillatelsen. Selv om det ut fra kulturminnehensyn er ønskelig å bevare bygningen, vil dette kreve et omfattende arbeid.

Når det gjelder søknaden om nytt seterfjøs, er det ingen av alternativene i forskriftens § 5 som er aktuelle. Det fremkommer ikke opplysninger som tilsier at du behøver et seterfjøs av hensyn til seterdrift eller beitebruk.

Forvaltningsmyndigheten kan gi dispensasjon etter naturmangfoldloven § 48 første ledd, første alternativ. I dette tilfellet må to minstekrav være oppfylt: at tiltaket ikke strir mot vernevedtakets formål og ikke påvirker verneverdiene nevneverdig. Dersom lovens vilkår er oppfylt, gjøres en skjønnsmessig vurdering av om dispensasjon skal gis, ut fra behovet for tiltaket og påvirkningen på verneverdiene.

Naturmangfoldloven § 48 er en snever dispensasjonsbestemmelse. Bestemmelsen tar sikte på de tilfellene man ikke forutså ved oppretting av verneområdet. Tiltakene som kan tillates i Øyungen landskapsvernområde er vurdert i verneplanprosessen i forbindelse med utarbeidelse av verneforskriften. Bevaring av seterlandskapet skal primært skje gjennom bevaring av eksisterende bygninger hvor disse utgjør en helhetlig og opprinnelig sammenheng i seterlandskapet. Forvaltningsplanen for landskapsvernområdet åpner for å at det kan tillates oppføring av uthus på inntil 20 m² for å dekke lagringsbehov mv.

Miljødirektoratet er enig i nasjonalparkstyrets vurdering av at oppføring av et nytt seterfjøs bør være knyttet til behov i landbruksdrifta, og at nybygg som følge av behov for lagringsplass bør begrense seg til uthus som vurdert i forvaltningsplanen.

Nye bygninger vil kunne påvirke landskapet i området, og vil skape en uheldig presedens i landskapsvernområdet. Eksisterende seterfjøs har verdi som kulturminne, noe den omsøkte seterbygningen ikke vil ha. Den vil derfor ikke gjenopprette seterlandskapet. En eventuell tillatelse vil legge til rette for en utvikling med flere bygninger i landskapsvernområdet, bygninger som i realiteten kan benyttes til fritidsboliger. Etter nasjonalparkstyrets vurdering kan det vurderes å tillate nye fjøs for å gjenskape et helhetlig bygningsmiljø, fortrinnsvis knyttet til setre i drift. Dette er tillatt et annet sted i landskapsvernområdet.

Hver søknad må vurderes konkret utfra det omkringliggende setermiljøet, verneverdien til eksisterende bygg i området og behovet søker har. Selv om enkelte setre nå benyttes til fritidsbolig, føres en streng praksis på nye bygninger. Nasjonalparkstyret vurderer at beliggenheten til fjøset i forhold til seterstua ikke gjør det naturlig å føre opp et bygg for lagringsformål så langt unna seterstua. I noen tilfeller har nasjonalparkstyret imøtekommet private behov der dette kan skje ved hjelp av tilbygg eller oppføring av uthus til eksisterende bygninger. Miljødirektoratet finner ikke grunnlag for å overprøve styrets vurdering av søknaden om oppføring av nytt seterfjøs.

Det er samtidig viktig at nasjonalparkstyret forhindrer at setermiljøet gradvis får karakter av fritidsbebyggelse ved at eksisterende seterbebyggelse kan endres i slik stor grad at det i realiteten tilsvarer en hytte eller får karakter av å være en ny bebyggelse. Nasjonalparkstyret viser til at behovet for uthusareal kan dekke ved særskilt søknad om dette, og viser til at styret vil være positive til en slik søknad.

Vedtak

Klagen tas ikke til følge. Miljødirektoratet stadfester Nasjonalparkstyret sitt vedtak datert 14. september 2020, jf. forvaltningsloven § 34 fjerde ledd. Vedtaket er fattet med hjemmel i naturmangfoldloven § 48, jf. verneforskriften for Øyungen landskapsvernområde.

Miljødirektoratet sitt vedtak er endelig og kan ikke påklages, se forvaltningsloven § 28 tredje ledd.

Hilsen

Miljødirektoratet

Dette dokumentet er elektronisk godkjent

Knut Fossum
seksjonsleder

Tone Lise Alstad Eid
seniorrådgiver

Tenk miljø - velg digital postkasse fra e-Boks eller Digipost på www.norge.no.

Kopi til:

Nasjonalparkstyret for Forollhogna